

УДК 343.8

Бурдега Р.В.[©]
аспірант
(Одеський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-1-139-145

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ У ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Розглянуто поняття кримінологічної характеристики рецидивної злочинності у Причорноморському регіоні України та досліджено її регіональні особливості, що передбачає виявлення її загальних кількісно-якісних показників; статистики вчинення рецидивних злочинів; характеристики особи злочинця-рецидивіста; визначення найбільш поширених (популярних) злочинів та інших відмінних ознак цього регіону від інших областей в Україні.

Ключові слова: кримінологічна характеристика, запобігання, регіональні особливості, рецидивна злочинність.

Постановка проблеми. Рецидивна злочинність є однією з найбільш небезпечних видів злочинності. Вона існувала за всіх часів і продовжує існувати, а в Причорноморському регіоні України навіть зростати. Це не може не тривожити науковців, правоохоронні органи та державу в цілому. Необхідно розробляти реальну стратегію боротьби з рецидивною злочинністю, її ретельного планування та прогнозування, а також використовувати системні заходи із запобігання рецидивній злочинності як по всій Україні, так і окремо по кожному регіону.

Нами вже неодноразово було доведено той факт, що запобігання рецидивній злочинності буде ефективним тільки тоді, коли будуть враховуватися регіональні особливості певних районів чи областей. Особливо це стосується Причорноморського регіону України, у який, на нашу думку, входить Одеська, Миколаївська та Херсонська області України. При загальному підході до протидії рецидивній злочинності деякі спеціальні заходи запобігання (для конкретного регіону) втрачають свою необхідність та ефективність.

Таким чином, це і зумовлює актуальність вивчення кримінологічної характеристики та запобігання рецидивній злочинності у Причорноморському регіоні України.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми кримінологічної характеристики і запобігання рецидивній злочинності завжди привертали увагу вітчизняних та зарубіжних вчених. Дослідженням цих питань в різні роки займалися А.М. Бабенко [3, с.14; 4, с. 416; 5; 6, с. 515], В.С. Батиргарєєва [7, с. 50; 8, с. 576; 9, с. 63; 10, с. 86], В.В. Голіна [11, с. 147], І.М. Даньшин, О.М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О.Г. Кулик [26, с. 416] А.І. Долгова [15, с. 848], А.П. Закалюк [17, с. 712], К. Оробець [28, с. 130], В.П. Філонов [30, с. 288], Г.Й. Шнайдер [31, с. 504] та ін. Переважно вчені проводили дослідження з аналізу та запобігання рецидивній злочинності на загальнодержавному рівні. Лише поодинокі праці торкалися її регіональних особливостей. Разом з цим комплексного розв'язання питань кримінологічної характеристики та запобігання рецидивній злочинності у Причорноморському регіоні України з урахуванням її регіональних особливостей (структури, динаміки, інтенсивності, географії і т.д.) у вітчизняній науці до сьогодні не відбулося.

Отже, **метою** та завданням нашого дослідження є вивчення питань, пов'язаних із виявленням регіональних особливостей рецидивної злочинності у Причорноморських регіонах України і розробка на цій основі пропозицій із вдосконалення системи запобігання їй. Було використано системно-структурний, формально-логічний та статистичний методи; окремі результати отримано на основі методів моделювання та кримінологічної картографії.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, уся злочинність, як і рецидивна, у Причорноморському регіоні є відображенням протиріч, які існують у соціумі у просторових і часових межах, та явищ криміногенного, антикриміногенного та соціального

характеру. Для розроблення ефективних заходів запобігання та боротьби зі злочинністю необхідно виявляти і аналізувати явища, які на неї впливають. Інструментом дослідження часових і просторових особливостей даних проявів виступає кримінологічна характеристика. Погляди науковців на зміст кримінологічної характеристики умовно можна розділити на три групи, залежно від складових, які, на їхню думку, виражають об'єктивну природу цієї категорії. Прихильниками першої групи виступають А.І. Алексєєв [2, с. 340], Б.В. Коробейніков, Н.Ф. Кузнєцова, Г.М. Мінковський та ін. [23, с. 384]. На їхню думку, до кримінологічної характеристики слід відносити кількісно-якісні показники окремого виду злочинів, відомості про особистість злочинця, детермінаційні та запобіжні ознаки. І.М. Копотун називає такий перелік складових криміналістичної характеристики традиційним [22, с. 472]. Але ми вбачаємо в запропонованих елементах перевантаження ознаками, які входять до більш загальних понять. До другої групи належать науковці, які вважають, що кримінологічна характеристика повинна включати лише кількісно-якісні статистично значущі показники та опис особистості злочинця. Така позиція прослідковується в роботах О.Г. Кальмана [19, с. 352], І.М. Даньшина [13, с. 232], А.Ф. Зелінського [18, с. 260], А.І. Долгової [16, с. 910]. Представники третього напрямку розуміють кримінологічну характеристику у вузькому значенні. С.М. Іншаков, І.І. Карпець, В.Н. Кудрявцев [25, с. 415] обмежують зміст даної категорії лише кількісно-якісними показниками злочинності. Обґрунтуванням вузького розуміння кримінологічної характеристики виступає твердження, що відомості про особу злочинця, причини і умови вчинення злочинів, заходи їх попередження взаємодіють зі злочинністю як окремі категорії, тому не входять у рамки вказаного поняття.

Враховуючи вищенаведені погляди, в межах нашого дослідження кримінологічна характеристика рецидивної злочинності у Причорноморському регіоні включає сукупність кількісно-якісних показників, які найбільш точно відображають її основні параметри. Дослідження зазначених параметрів рецидивної злочинності є необхідним для розробки та реалізації диференційованих заходів запобігання даному виду злочинності у Причорноморському регіоні.

А.М. Бабенко визнає регіональні особливості рецидивної злочинності як визначальні кількісно-якісні параметри злочинності осіб, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, що відображають специфіку кримінологічної обстановки міст регіонального значення, області чи групи областей, країни або декількох країн, які зумовлені існуванням та дією як загальних, так і особливих місцевих факторів (географічних, історичних, соціально-економічних, культурних, організаційних тощо) [27, с. 416].

Аналіз статистичних даних про злочинність дає підстави стверджувати, що криміногенний простір рецидивної злочинності у Причорномор'ї України має яскраво виражені особливості: по-перше, він має стійкі закономірності та нерівномірний розподіл рецидивної злочинності по цій території; по-друге, південні області Причорноморського регіону характеризуються значно вищою інтенсивністю рецидивної злочинності, ніж західні та частина центральних регіонів; по-третє, інтенсивність рецидивної злочинності зростає із заходу на схід і, відповідно, знижується зі сходу на захід; по-четверте, з 61604 вчинених рецидивних злочинів в Україні кожен десятий злочин – 6404 (10,4%) вчиняється у Причорноморському регіоні – у Одеській, Миколаївській або у Херсонській області; по-п'яте, у Причорноморському регіоні найбільшою інтенсивністю рецидивної злочинності характеризуються Херсонська – 317 злочинів на 100 тис. населення та Миколаївська області – 151 злочин на 100 тис. населення, у той час як найменшою – Одеська область, з інтенсивністю рецидивної злочинності – 53 злочини на 100 тис. населення. У структурі рецидивної злочинності Причорноморського регіону України домінують злочини проти власності, проти життя та здоров'я особи та злочини, вчинені у сфері обігу наркотичних засобів, які також відрізняються власною регіональною специфікою. Херсонська область є абсолютним «лідером» у Причорноморському регіоні за кількістю вчинених рецидивістами крадіжок – 2170 (89,26 %). У Херсонській області рецидивісти поряд із крадіжками – 989 (78 %), часто вчиняють грабежі – 165 (13,01 %), розбої – 32 (2,52 %) та шахрайства – 68 (5,36 %). Для Одеської області найбільш привабливими для рецидивістів злочинами, поряд із крадіжками – 64,32 % (640 злочинів), є грабежі – 172 (17,29 %) та шахрайства 107 (10,75 %).

Структура рецидивної злочинності проти життя та здоров'я особи Одеської області характеризується більш тяжкими наслідками для потерпілих. Більше половини вчинених рецидивістами злочинів цього виду є умисні вбивства – 22,58 % (14) та умисні

тяжкі тілесні ушкодження – 29,03 % (18); умисні середньої тяжкості тілесні ушкодження становлять – 6,45 % (4) злочинів. У Миколаївській області рецидивісти частіше завдають умисні тяжкі тілесні ушкодження – 17,83 % (23) та умисні середньої тяжкості тілесні ушкодження 9,3 % (12) і рідше умисні вбивства – 3,88 % (5). Для Херсонської області основним посяганням рецидивістів на життя та здоров'я особи є умисні легкі тілесні ушкодження – 73,86 % (294); умисні вбивства – 5,77 % (23), умисні тяжкі тілесні ушкодження – 6,28 % (25) й умисні середньої тяжкості тілесні ушкодження 6 % (24 злочини). Що стосується наркозлочинів, вчинених рецидивістами, то практично кожен десятий затриманий рецидивіст (408 з 4195 рецидивістів – наркоманів по Україні), щорічно затримується в Одеській – 52 (4,1 %), Миколаївській – 145 (8,25 %), або у Херсонській 211 (6,3 %) областях. Вищезазначені регіональні особливості рецидивної злочинності необхідно враховувати під час розробки та реалізації стратегії із запобігання рецидивній злочинності у Причорноморському регіоні.

Система запобігання рецидивній злочинності у Причорноморському регіоні потребує врахування специфічних місцевих особливостей – історичного, національного, економічного, культурологічного, релігійного та іншого характеру (структура населення, кількість тюрем, розповсюдженість тюремної субкультури, рівень алкоголізації регіону, майнове становище населення, рівень безробіття і т.д.). Слід враховувати, що система запобігання рецидивній злочинності у Причорноморському регіоні бере свій початок і виступає частиною більш загальної державної системи запобігання, а її структурні елементи, крім загальних ознак, мають специфічний характер. У цьому контексті запобігання рецидивній злочинності у Причорноморському регіоні являє собою взаємопов'язану модель очікуваних змін соціального середовища, свідомості й поведінки суб'єктів правовідносин, що роблять соціально невинятним учинення рецидивних злочинів у результаті цілеспрямованого впливу заходів кримінальної та кримінологічної політики [4, с. 275].

В рамках запобігання рецидивній злочинності кримінологічна політика повинна переважно спиратись на спеціально-кримінологічні заходи, оскільки вчинення першого злочину і набуття особою досвіду злочинної діяльності нівелює значний запобіжний потенціал загальносоціальних заходів. Варто зазначити, що вагоме значення для спеціально-кримінологічного запобігання має запобігання окремому злочину для злочинності в цілому, оскільки саме запобігання окремим рецидивним злочинам дозволяє не допускати масової кримінальної поведінки зі всіма негативними наслідками. Тому розробка ефективних запобіжних заходів впливу на об'єкт запобігання в кожному випадку повинна базуватися на результатах попереднього вивчення факторів, які детермінують окремі злочинні прояви і злочинність у цілому.

Кримінологічний аналіз рецидивної злочинності в Причорноморському регіоні є важливим етапом на шляху реалізації запобігання. Управлінський аспект проблеми підвищення ефективності спеціально-кримінологічного запобігання пов'язаний з об'єктивно існуючим протиріччям, яке полягає в правильній постановці мети запобігання і реальних можливостях її досягнення. Суб'єктивна можливість ефективно організувати і управляти системою органів, які ведуть боротьбу з рецидивною злочинністю в Причорноморському регіоні, в дійсності має певні труднощі, об'єктивні і суб'єктивні фактори, які призводять до того, що часто система управління є не готовою до такої діяльності організаційно, матеріально, психологічно, юридично. На практиці такі органи часто лише констатують зростання рецидивної злочинності, а заходи, передбачені для запобігання даному явищу, знаходять своє вираження лише на папері і не мають вагомого запобіжного ефекту [24, с. 46]. З даної позиції, система спеціально-кримінологічного запобігання злочинності в Причорноморському регіоні потребує якісного усвідомлення власної цілі, обґрунтування її реальності, встановлення шляхів і засобів досягнення. Вирішення даних питань лежить у площині узгодження всіх соціально-економічних, профілактичних, кримінально-правових засобів через застосування програмно-цільового підходу до планування. Сутність такого підходу полягає в розробці і впровадженні конкретних заходів впливу на рецидивну злочинність у Причорноморському регіоні на всіх рівнях і етапах боротьби з нею. Для досягнення цієї мети ми підходимо до необхідності кримінологічного прогнозування і планування, визначення пріоритетних стратегій запобігання рецидивній злочинності на певний період. Інструментарій кримінологічного прогнозування зводиться до застосування трьох методів: екстраполявання, моделювання та експертних оцінок.

Метод екстраполяції дозволяє вивчати попередні та теперішні дані щодо про-

гнозованого об'єкта і переносити закономірності його розвитку на майбутнє.

Сутність методу моделювання, вважає І. М. Даньшин, розкривається через визначення показників злочинності на майбутнє за допомогою математичних формул, які враховують розвиток злочинності залежно від соціально-економічних змін явищ і процесів, які її детермінують [14, с. 145].

Метод експертних оцінок полягає в залученні кваліфікованих фахівців у певній галузі наукових знань, які на основі своїх знань про об'єкт дослідження та професійних здібностей роблять висновки про майбутній розвиток досліджуваних процесів.

Проведений в нашому дослідженні кримінологічний аналіз рецидивної злочинності в Причорноморському регіоні не лише пояснює існуючу кримінологічну обстановку в регіоні, а й створює підґрунтя для передбачення і прогнозування можливих майбутніх змін злочинності. Кримінологічний прогноз виступає базою для планування і практичної реалізації заходів запобігання, тобто результати прогнозування лежать в основі всієї системи запобігання. Розробка відповідних планів відбувається через процес переходу від кримінологічного прогнозування до безпосередньо процесу планування, який полягає в обґрунтуванні цілей, визначенні шляхів, методів і способів, встановленні термінів та розподілі ресурсів, необхідних для досягнення мети запобігання злочинності. Практична цінність планування запобіжної діяльності полягає в тому, що вона дозволяє об'єднати зусилля всіх суб'єктів системи запобігання в одному напрямку.

Наступним компонентом програми запобігання в Причорноморському регіоні України є заходи перевиховання, спрямовані на засвоєння засудженим соціально-позитивних знань, навичок і вмінь, які дозволять сформувати в них позитивні приклади поведінки, на заміну злочинним способам задоволення своїх потреб. Такі заходи як навчання, суспільно корисна праця, участь у гуртках, курсах, контакти із зовнішнім світом мають потужний запобіжний потенціал. Їх сутність полягає у трансформації свідомості злочинців відповідно до норм суспільно допустимої поведінки. Знищення негативних установок особи створює вакуум, який необхідно наповнити новими прийнятними механізмами поведінки.

Освіта та праця засуджених, на нашу думку, є одним із найважливіших чинників формування у засуджених навичок правослукняної поведінки та засвоєнні суспільно прийнятих норм і цінностей, які в результаті дозволять успішно реінтегруватись у соціум. Однак їх запобіжне значення може принести користь лише у випадку правильної організації. Здійснювати навчання та професійну підготовку засудженого треба з урахуванням його потреб та стану ринку праці в регіоні, щоб засуджений міг застосувати свої знання для роботи і отримання доходу не лише в установі виконання покарань, а й влаштуватись на роботу після звільнення. Внутрішня сторона даного процесу пов'язана зі здатністю і бажанням засудженого отримати знання, а зовнішня – з реалізацією отриманого потенціалу. На жаль, на сьогоднішній день відсутні належні такі соціально-економічні передумови, які б сприяли реалізації такого заходу запобігання.

Отже, підсумовуючи викладене, зазначимо, що невід'ємною частиною комплексу заходів із запобігання рецидивній злочинності в Причорноморському регіоні є індивідуальне запобігання. Запобіжна діяльність на вказаному рівні залежить від кримінологічної, кримінальної та кримінально-виконавчої політики держави. Вона знаходить своє вираження у відповідних державних та регіональних програмах, які в сукупності мають одну мету та визначають засоби її досягнення. Запобігання, яке здійснюється за допомогою реалізації такої програми, має більш цілеспрямований вплив на вразливі сторони кожного індивіда та дозволяє встановлювати достатній обсяг засобів, що економить ресурси її суб'єктів. На даному рівні застосовуються заходи на етапі призначення, відбування покарання та після його відбування. Всі вони спрямовані безпосередньо на саму особу і полягають в коригуванні соціально негативних установок і поверненні таких осіб до нормального життя в суспільстві. Відновлення соціально корисних зв'язків особи та пристосування її до нових умов існування після звільнення неможливе без надання діючої допомоги органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, колективів та окремих громадян. У цьому зв'язку необхідно організувати запобіжну діяльність рецидивній злочинності з розширеним залученням та широкою взаємодією суб'єктів, які функціонують безпосередньо в Причорноморському регіоні, та адаптувати таку діяльність виходячи з регіональних потреб і можливостей.

Таким чином, особливості кримінологічної обстановки Одеської, Миколаївської

та Херсонської областей та специфіка кількісно-якісних параметрів рецидивної злочинності обумовлюють пріоритетні напрямки з її запобігання. Такими напрямками, насамперед, слід визнати запобігання злочинності проти власності (крадіжкам, грабежам, розбоям вимаганням і т.д.).

Для підвищення ефективності регіонального запобігання може виявитися корисним врахування зарубіжного досвіду, насамперед попередження пенітенціарного і постпенітенціарного рецидиву злочинів у Європейських країнах. В Республіці Молдова діє закон «Про пробацію», який регулює організацію і функціонування органів пробації, встановлює їх компетенцію з метою попередження рецидиву злочинів. У даному законі використано досвід роботи служби пробації деяких західних країн. З особами, звільненими з місць позбавлення волі, які потребують соціальної адаптації, укладається договір про надання їм відповідної допомоги [1]. При тюрмах Німеччини функціонують «відкриті» відділення. Вони існують для осіб, засуджених на досить невеликий строк позбавлення волі. Інших осіб переводять у цей відділ зі звичайних тюрем за рік до їх звільнення. Засуджені в таких відділах носять власний одяг, можуть спілкуватися по телефону з родичами і знайомими. Вони самостійно їздять на роботу і ввечері повертаються назад, живуть у номерах по три-чотири людини. Один день на тиждень вони мають право жити в сім'ї. Особам, звільненим з місць позбавлення волі, при необхідності, надається допомога у працевлаштуванні.

В США особи, які відбули частину строку ув'язнення і отримали право на умовно-дострокове звільнення, щоб підготуватись до життя на волі, направляються в громадські виправні центри. В таких центрах засуджені починають самостійно шукати собі роботу, встановлювати контакти з рідними і близькими, а також інші зв'язки, необхідні для успішної адаптації в нових умовах життя на волі. Так, суб'єкти запобігання на місцях користуються фінансовою підтримкою при розробці різних заходів у сфері профілактики та здійснення нагляду за криміногенними особами, створення добровільних робочих таборів для залучення таких осіб до позитивних форм діяльності [21]. Популярність пробації у сучасних умовах визначається значним потенціалом попередження рецидиву злочинів, економічною доцільністю для суспільства, а також моральною цінністю, яка дозволяє досягти мети кримінальної політики найбільш гуманними засобами.

Протягом багатьох років ці напрямки профілактичної діяльності здійснювались окремо один від одного. Але останнім часом намітилась тенденція до використання у профілактичній діяльності комплексних, багатоаспектних підходів, які виходять за межі однієї умовної класифікації і передбачають у їх реалізації участь багатьох органів та організацій. В цьому контексті є цікавою англо-американська система профілактики, яка домінує в Європі, Америці та Японії. Сучасна англо-американська превентивна практика характеризується наявністю багатьох різноманітних програм, спрямованих на попередження правопорушень. Урядові програми по протидії рецидивній злочинності являють собою комплекс різних методів і заходів, у здійсненні яких беруть участь поліція, юстиція, органи місцевого самоврядування, представники громадськості і наукових кіл [20, с. 110].

Подібну практику планування діяльності по запобіганню і боротьбі з рецидивною злочинністю на всіх рівнях суспільного життя та створення комплексних програм протидії цьому явищу використовують в Японії. Функції профілактики здійснюють спеціальні органи реабілітаційної допомоги, в яких працюють добровільні та штатні співробітники. Активно використовуються муніципальні програми, в яких бере участь населення районів. В Японії також діє асоціація профілактики злочинів – громадсько-державна організація, що функціонує на різних рівнях при кожному відділенні поліції, а її нижчими ланками є пункти запобігання злочинам, які працюють у контакті з квартальними комітетами самоврядування [29, с. 169–176]. Дані комітети об'єднують усіх мешканців окремого району та ведуть конкретну роботу, спрямовану на запобігання ситуаційній злочинності і делінквентності.

Оцінюючи цю діяльність, треба підкреслити, що протидія рецидивній злочинності у країнах Європейського Союзу і США здійснюється на основі науково обґрунтованих комплексних ресурсно-забезпечених програм, які розробляються фахівцями для різних адміністративно-територіальних рівнів. Запобіжна діяльність, на думку В.В. Голіни, є невід'ємною частиною цілеспрямованої роботи по науковому управлінню соціальними процесами [12, с. 120].

Висновок. Підводячи підсумок власного дослідження, сформулюємо основні його результати.

1. Рецидивна злочинність є одним з найбільш небезпечних видів злочинності й запобігання їй є стратегічним напрямком протидії злочинності у Причорноморському регіоні України.

2. Рецидивна злочинність у Одеській, Миколаївській та Херсонській областях має яскраво виражені регіональні особливості, що знаходять своє відображення у специфіці кількісно-якісних параметрів злочинів проти власності, у сфері незаконного обігу наркотиків, посягань на життя та здоров'я особи і т.д. Така ситуація вимагає диференційованого підходу до злочинності у Причорноморському регіоні з урахуванням кримінологічної обстановки регіону.

3. Запобігання рецидивній злочинності у Причорноморському регіоні пов'язане з безпосередньою протидією причинам і умовам, що їй сприяють, її породжують та формують сталу антисоціальну поведінку злочинців, а також обумовлюють продовження злочинної діяльності.

4. Запобігання регіональній рецидивній злочинності являє собою об'єктивно обумовлену кримінологічну стратегію і один із пріоритетних напрямків регіональної кримінальної та кримінологічної політики. У цьому контексті запобігання рецидивній злочинності у Причорноморському регіоні являє собою взаємопов'язану модель очікуваних змін соціального середовища, свідомості й поведінки суб'єктів правовідносин, що роблять соціально невідповідним учинення рецидивних злочинів у результаті цілеспрямованого впливу заходів кримінальної та кримінологічної політики.

4. Регіональна система запобігання рецидивній злочинності має будуватися з урахуванням специфіки кількісно-якісних параметрів рецидивної злочинності у конкретних територіально-просторових системах, а також враховувати інтенсивність дії місцевих факторів, які її продукують. В основі ефективної запобіжної діяльності рецидивної злочинності на територіях Одеської Миколаївської та Херсонської областей має бути ретельне планування та програмування.

5. Під час планування та програмування запобігання регіональній злочинності у Причорноморському регіоні слід враховувати: 1) особливості кримінологічної обстановки у регіоні; 2) місцеві криміногенні та антикриміногенні фактори, які обумовлюють рецидивну злочинність; 3) розповсюдженість видів злочинів у області; 4) досвід зарубіжних країн із протидії цьому виду злочинності.

Бібліографічні посилання

1. О probationi: Закон Республики Молдова № 8-XVI от 14.02.2008 г. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14991>
2. Алексеев А.И. Криминология: курс лекций. Москва: Щит-М, 1998. 340 с.
3. Бабенко А.М. Регіональні особливості рецидивної злочинності в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2014. Вип. 3. Т. 3. С. 14–20.
4. Бабенко А.М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.
5. Бабенко А.М. Географія злочинності неповнолітніх: що очікує Україну через 10 років? *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3–1. С. 296–300. URL: http://www.pap.in.ua/3-1_2013/8/Babenko%20.pdf.
6. Бабенко А.М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Запоріжжя, 2015. 515 с.
7. Батиргарєєва В.С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2010. 50 с.
8. Батиргарєєва В.С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми: монографія. Харків: Право, 2009. 576 с.
9. Батиргарєєва В.С. Особливості детермінації рецидивної злочинності. *Право України*. 2005. № 2. С. 6–64.
10. Батиргарєєва В.С. Структура сучасного рецидиву злочинів в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. ІВПЗ АПРН України. Харків: Кросроуд, 2006. Вип.11. С. 86–104.
11. Голіна В. Рецидивна злочинність в Україні: рівень, структура, динаміка. *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 4(15). С. 147–156.
12. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
13. Даньшин І.М. Криминологія. Особлива частина: навч. посіб. За ред. І.М. Даньшина. Харків, 1992. 232 с.
14. Даньшин І.М. Кримінологічне планування заходів протидії злочинності та її прогнозування. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 4 (39). С. 145–152.
15. Джужа О.М. Криминологія: підручник для студентів вищих навч. закладів /

[О. М. Джужа],

16. Долгова А.И. Криминология: учебник для вузов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: НОРМА, 2003. 848 с.
17. Долгова А.И. Криминология: учебник. Под общ. ред. А.И. Долговой. Москва, 1997. 910 с.
18. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
19. Зелінський А.Ф. Криминология: курс лекцій. Харьков: Прапор, 1996. 260 с.
20. Кальман О.Г. Стан та головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми: монографія. Харків, 2003. 352 с.
21. Клемпарський М.М. Особливості зарубіжного досвіду протидії злочинності неповнолітніх та можливість його використання в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 110–111.
22. Колодяжний М. Г. Участь громадськості у програмах запобігання злочинності в США. *Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фах. вид. Нац. ун-ту "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"*. Харків, 2013. Вип. 1. URL. http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/1.2013/Kolod.pdf.
23. Кондратьев Я. Ю., Кулик О.Г. та ін.]; за заг.ред. О. М. Джужа. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
24. Копотун І.М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях: монографія. Київ: ПП «Золоті ворота», 2013. 472 с.
25. Коробейникова Б.В. Криминология: учебник. Под ред. Б.В. Коробейникова, Н.Ф. Кузнецовой, Г.М. Минковского. Москва: Юрид. лит., 1988. 384 с.
26. Косарев В.Н., Косарева Л.В. Пути и средства предупреждения рецидивной преступности. *Российская юстиция*. 2009. № 8. С. 46–48.
27. Кудрявцев В.Н. Курс советской криминологии: Предмет. Методология. Преступность и ее причины. Преступник. Под ред. В.Н. Кудрявцева, И.И. Карпеца, Б.В. Коробейникова. Москва: Юрид. лит., 1985. Т.1. 415 с.
28. Нікітіна Ю.В. Криминологія: підручник [А.М.Бабенко, О.Ю.Бусол, О.М.Костенко та ін.]; за заг.ред. Ю.В.Нікітіна, С.Ф.Денисова, Є.Л.Стрельцова. Х. : Право, 2018. 416 с.
29. Оробець К. Поняття та кримінологічні показники рецидивної злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 3. С.130–133.
30. Уэда К. Преступность и криминология в современной Японии: пер. с япон. Москва: 1989. С. 169–176.
31. Филонов В.П. Актуальные проблемы современной криминологии: монография Донецк: Донецчина, 1997. 288 с.
32. Шнайдер Г.Й. Криминология: пер. с нем.; под общ. ред. Л.О. Иванова. Москва: Прогресс - Универс, 1994. 504 с.

Надійшла до редакції 23.03.2018

SUMMARY

Burdega R.V. Criminological characteristics and prevention of recidivism in the Black Sea region of Ukraine. In the article, the author introduced the concept of criminological characteristics of recurrent crime in the Black Sea region of Ukraine and investigated its regional features. Consideration of the criminological characteristics of recidivism in the Black Sea region of Ukraine as a whole involves identifying its overall quantitative and qualitative indicators; statistics of committing recurrent crimes; characteristics of the offender-recidivist; Identification of the most common (popular) crimes and other distinctive features of this region from other regions in Ukraine and abroad.

Also, the concept and measures for the prevention of recidivism in the Black Sea region of Ukraine are analyzed, as well as what prevention measures are used by leading democratic countries of the world.

It is noted that prevention of recidivism in the Black Sea region is connected with direct opposition to the causes and conditions that it promotes, generates and forms a permanent anti-social behavior of criminals, and also stipulate the continuation of criminal activity.

It is emphasized that prevention of recurrent crime in the countries of the European Union and the USA is based on scientifically grounded integrated resource-supported programs, which are developed by experts at various administrative-territorial levels. Preventive activity is an integral part of the purposeful work on scientific management of social processes.

Keywords: *criminological characteristic, prevention, regional features, recurrent crime.*

* * *